

Enenin Cenâb-ı Hakkın rububiyetinin, sıfatlarının ve şununatının hakikatlerini gösteren işaret ve numuneleri cami olmasını açar mısınız? Yani buradaki camiiyetten maksat nedir; insandan insana değişir mi?

Önce **işaret** ve **numune** kelimeleri üzerinde duralım:

İnsanın sıfatlarının ve şununatının Allah'ın sıfat ve şununatına benzemekten çok uzak olduğu bu iki kelimeyle ders veriliyor. **Şöyle ki:**

Haritadaki bir nokta falan şehre işaret eder, ama o nokta o şehre benzemekten çok uzaktır. Keza, kışın kurumuş bir ağacın baharda canlanması, çiçek açıp meyve vermesi de insanların ahiretteki dirilişlerine bir numunedir. Ancak, arzın dirilmesi ile insanın dirilmesi arasında yine sonsuz bir uzaklık vardır.

Câmi' kelimesi, her insanın istidadında İlâhî sıfatların ve şununatın hakikatlerini gösterecek işaretlerin ve numunelerin bulunduğu ders verir. Bunlara sahip olma noktasında bütün insanlar aynıdır, aralarında fark yoktur. Ancak, bunları kullanma ve marifete vesile yapma noktasında insanlar arasında, *-Üstad'ın ifadesiyle-* zerreden şemse kadar dereceler, mertebeler vardır.

Akıl bütün insanlarda bulunmakla birlikte, onun kullanım biçimi ve kullanıldığı sahalarda insanlar itibarıyla nasıl büyük farklılıklar varsa, bu işaret ve numunelerin değerlendirilmesinde de aynı şekilde çok farklılık mevcuttur. Meselâ, kendi kuvvetini İlâhî kudretin bir tecellisi ve Rabbinin büyük bir ihsanı bilerek, onunla hayırlı işler yapan bir insan ile o kudreti kendi malı zannedip onunla övünen ve kuvvetini başkalarını ezmekte kullanan zalim bir insan arasında sonsuz bir mesafe vardır.